

PIJPENREKJES

door Louis H. van Emmerik

Eigenaardig eigenlijk, dat onze vaders of grootvaders allemaal zo'n ding in huis hadden hangen en dat er maar zo weinig van bekend is. We hebben het over de ouderwetse pijpenplankjes die menig huis sierden in de periode tussen 1900 en 1950.

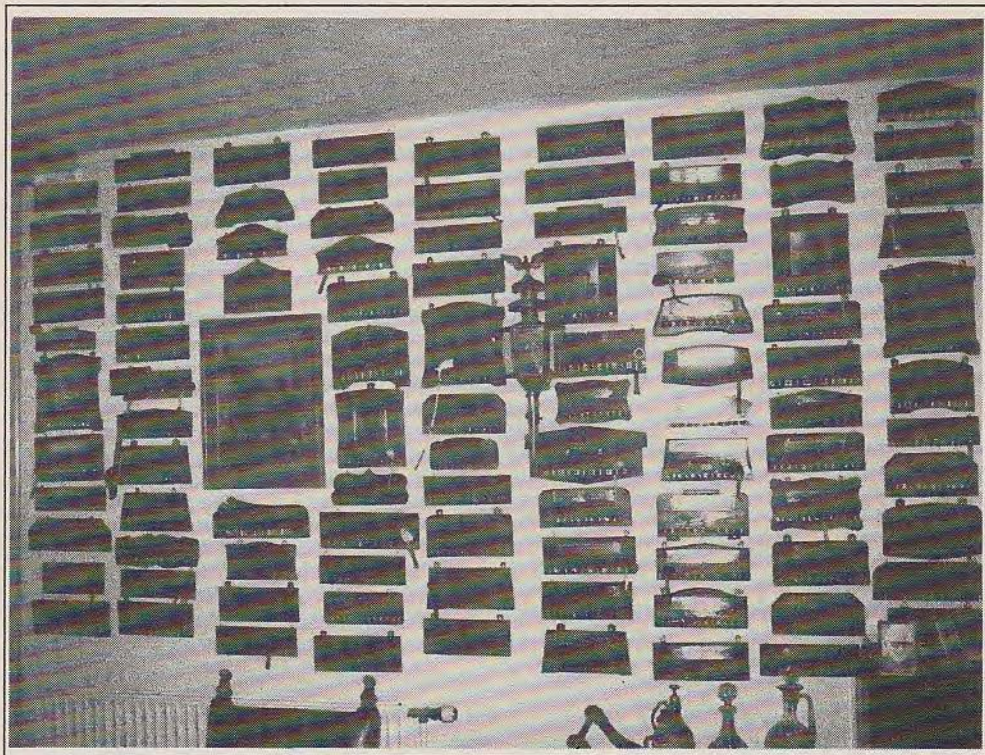

Foto totaal

Ik ben sinds jaar en dag een verzamelaar van deze rekjes. Niet de pijpen, die verzamelen anderen ook al. Ook niet alle rekjes, want er zijn zoveel verschillende soorten. De bekendste zijn de plateelrekjes, de koperen rekjes en de houten rekjes.

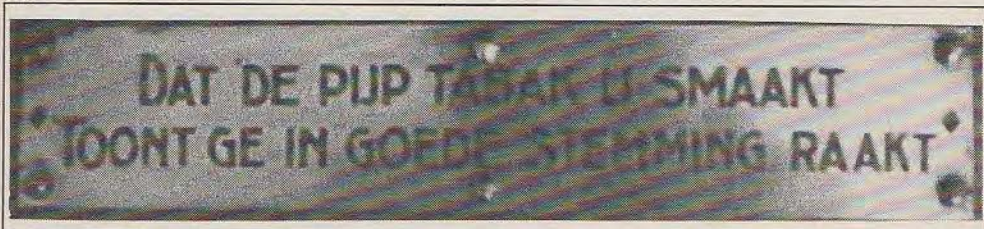
De houten rekjes zijn dan weer onder te verdelen in die met spreuk en die zonder spreuk. In beide kunnen de pijpen hangen in koperen lusjes of in een houten plankje met gaatjes.

Mijn verzameling is: houten plankjes, met spreuk, met koperen lusjes.

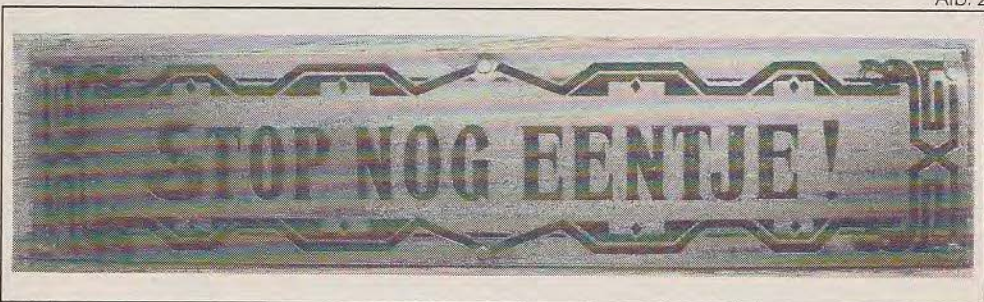
Naar mate de verzameling groter is geworden – momenteel ruim 130, en waarschijnlijk de grootste in zijn soort – komen er series voor waarvan de maker een en dezelfde is. Zo is er een zekere mijnheer AB, die bewust een spellingfout maakt in zijn spreuken (afb. 1):

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4

De series kenmerken zich door het *lettertype* (afb. 2), de *versiering* ('art deco' afb. 3), de *bewerking*, in dit geval *geslagen koper* (afb. 4) of de *taal* (afb. 5.)

Afb. 5

Zo zijn er veel series met varianten. *Afb. 5* bestaat in het Nederlands met een hele serie teksten, en in het Frans. Daarnaast is er een serie waar de bovenrand van de versiering 21 zwarte blokjes (*afb. 5*) heeft, en een met 18 blokjes. Bovendien kan de rand iets breder zijn in een andere variant. Er zijn uiteraard ook unieke staaltjes van huisvlijt (*afb. 6*).

Afb. 6

Een opsomming van alle typen is niet haalbaar; er zijn er zoveel. Soms werd er geen koper gebruikt maar aluminium. Dan zijn ze voor de verzameling toch weer anders.

Maar nu weer terug naar het pijpenrek.

In mijn speurtocht naar informatie over de makers en de fabricage loopt tot nu toe elk spoor dood.

"Er valt niets over deze gewone gebruiksvoorwerpen te zeggen" of "historisch niet interessant".

Toch is dit stukje typisch Nederlands (Belgisch, Noord-Frans, Engels?) cultureel erfgoed de moeite waard om gedocumenteerd te worden.

Misschien is er geen echte fabrikant van houten pijpenrekjes geweest. Wellicht hebben een aantal koperslagerijen in Nederland en België de koperen plaatjes en lusjes aan groothandels geleverd en hebben houtfabrieken de plankjes gemaakt, waarna de detailhandel ofwel de geassembleerde plankjes of de onderdelen kochten. De klant kon in het laatste geval zijn eigen spreuk, lusjes en plankje bij elkaar kopen.

De spreuken zelf zijn eigenlijk beperkt in aantal. Zo zitten in de verzameling met hier en daar een kleine variant (aantal tussen haakjes):

- Dat de pijp (tabak) u smaakt, toont (dat) ge in goede stemming raakt (26)
- Een goede/tevreden rooker is geen onruststoker (17)
- Het is geen man die niet roken kan (16)
- In vermaak of verdriet, vergeet uw pijpje niet (16)

- Wie de pijp niet roken kan, heeft er het genot niet van (9)
- Tevreden zijn en lang te leven, is wat het pijpje u kan geven (7)
- Pijpen (5)
- Varia / minder dan 5 (restant)

Naast de spreuken of als een aparte kopergravure staan ook afbeeldingen van Dorus Rijkers, de Franse jongeling en de herder (afb. 7):

Afb. 7

Feitelijke informatie over herkomst is dus niet of nauwelijks voorhanden. In Enkhuizen heeft misschien een koperslagerij (niet meer bestaand) ze gemaakt. In Limburg schijnen ze ook gemaakt te zijn. De meesten komen waarschijnlijk uit Vlaanderen. In de jaren 70 zijn er "namaak rekjes" verkocht die uit Taiwan o.i.d. kwamen.

Toch is het jammer dat niemand iets schijnt te weten.

Er is mij ook niemand bekend, die uitsluitend plankjes spaart. Wel zullen er verzamelaars zijn die hun verzameling pijpen geheel of deels in rekjes of plankjes hebben hangen.

Een voorzichtige schatting is, dat er misschien 300 tot 500 verschillende bestaan. Dit aantal is gebaseerd op een gemiddeld aantal per complete serie van 10 en tussen de 30 en 50 "fabrikanten".

Deze verzameling komt uit zoektochten op rommelmarkten, curiosa winkels, een aantal na een interview op de lokale radiozender, enz. waar ze voor weinig geld nog te koop zijn. Tot nu toe zijn de enige talen: Nederlands, Frans en Engels. In Duitsland heb ik er tot nu toe nog niet een kunnen vinden. Ik eindig met de merkwaardigste spreuk uit de collectie:

VADER

Wie weert den nood en breekt het brood
 In edel zelf Vergeten
 Wie geeft den raad en leert de daad
 Wie is er wil En Wete?
 De Vader in wiens rustig oog
 We ons leven mogen schouwen
 De Man Die nooit of nooit bedroog
 Ons kinderlijk vertrouwen

Het weinige dat ik weet heb ik getracht met u te delen. Voor aanvullingen op mijn verzameling of de documentatie houd ik mij aanbevolen.

emlouis@hotmail.com